

САБОРНИК

БИЛТЕН БЕОГРАДСКЕ САБОРНЕ ЦРКВЕ
СВЕТОГ АРХАНГЕЛА МИХАИЛА

НЕДЕЉА, 16. ОКТОБАР 2022, ГОДИНА 24, БР. 6

СВЕТИ ПРАВЕДНИ КНЕЗ СТЕФАН ШТИЉАНОВИЋ

Не зна се поуздано ни година његовог рођења, ни упокојења, али је историји знано да је био родом из Паштровића, јужно од Хума, са Црногорског приморја. Одгајан је у православној породици, од раног детињства учен Христовој вери и обучаван у војничким вештинама. Био је последњи паштровски кнез, вешт војник и неустрашив Христов ратник.

После пропасти Српског царства и деспотовине у Смедереву, 1459. године, Срби су у Србији потпали под турско ропство, а Срби преко Саве и Дунава под аустро-угарску власт. После смрти деспота Вука Бранковића, мађарски краљ Матија је доделио деспотско звање Ђурђу Бранковићу, сину Светог деспота Стефана Слепог и Свете Мајке Ангелине. Пошто се Ђурђе убрзо замонашио, као монах Максим, деспотску титулу је наследио његов брат Јован. После Јованове смрти, 1502. године, његова супруга, деспотица Јелена, позвала је свог рођака са Приморја, кнеза Стефана Штиљановића, да преузме деспотско достојанство у Славонији и Срему. Тако кнез Стефан оставља све своје имање народу и одлази у Срем, најпре поводом сукоба са Млечанима. У Срему је столовао у граду Моровићу.

Доба његове владавине било је веома тешко, испуњено жестоким турским зулумом и аустро-угарским притисцима, током којих је Стефан мудро водио свој народ и храбро ратовао против Турака. Био је владар добро утврђен на камену вере, живота богатог молитвом и давањем милостије, како потребитим људима тако и манастирима и црквама. Словио је за часног, честитог, правдољубивог и мудрог владара. Упоредиван је и са Светим Александром Невским и Светим Јованом Владимиром.

После Мохачке битке, 1526. године, када је турски султан Сулејман Величанствени победио мађарског краља, Турци су све више продирали у северне крајеве наше земље, страховито пљачкајући и зостављајући православни српски народ. Истакавши се у борбама против турског насиља, а и због доброг става према господарима у Мађарској, Стефан је добио на управу још неке области. Од краља Фердинанда добио је имања у вировитичкој жупанији, као и град Валпово, одакле је

управљао. Но, када су се турски напади и насиље умножили, заузевши град Будим и опколивши Беч, кнез Стефан замоли угарског краља да му да неко заштићеније место, како би се, заједно са својим народом, избавио од турског зулума. “ПЛИВАМО КАО ЈАБУКА ПОСРЕД ВОДЕ”, говорио је. Иако се Стефан храбро борио, Турци су заузели Славонију, између Саве и Драве, 1536. године, па је он био принуђен да се повуче преко Драве, у место звано Шиклош.

Када су, после свих ратних пустошења, Турци запленили Србима сву стоку и одвели радно способан народ, у Српству је завладала ВЕЛИКА ГЛАД. Тада је кнез и деспот Стефан Штиљановић

отворио своје житнице, поделио народу сво жито и тако га прехранио и спасио од умирања. Приликом деобе жита, свакоме је говорио да даје жито као неки зајам, али је после тога окупио сав свој народ на једно брдо, звано Ђунтир, близу Шиклоша, и ту свима опростио сва дуговања. Због оваквог његовог милосрђа и човекољубља, Стефан је прозван Праведни, био је изузетно вољен од свог народа, а од Славонаца и Баранаца још за живота поштован је као Светитељ.

Сматра се да се највероватније упокојио око 1543. године. Супруга Јелена и његов верни народ сахранили су га на брду Ђунтир, у Срему, на коме је некада разрешио свој народ мука и дугова. Јелена се затим повукла испред Турака негде у немачке земље. Једне ноћи, Турци на месту Стефановог погребенија угледаше НЕБЕСКУ СВЕТЛОСТ, па појурише на то место, мислећи да ће наћи закопано благо. Пронађоше Стефанове мошти нетрулежне, док је из њих излазио благи мирис и нетварна светлост. Они однесу мошти свом старешини Амиру (Амурат-бегу), пореклом хришћанину, потурчењаку, који је са Праведним Стефаном био у даљем сродству, још као дете узет од православне породице и одведен у јаничаре. Амир указа част моштима Светога, дозволивши монасима да их понесу. Монаси су кивот са моштима Светог Стефана однели у фрушкогорски манастир Шишатовца, где је Стефан и раније често боравио. На ову вест, Стефанова супруга Јелена се врати у земљу, поклонил се часним моштима свога мужа и замонаши се, добивши име Јелисавета. Наставивши свој живот у монаштву и молитви, након три године и она предаде душу Богу. И њено свето тело пренето је и погребено у манастиру Шишатовца.

Моштима Свеог Стефана долазили су у овај манастир на поклоњење многи, међу њима и патријарх српски Пајсије, из Пећи, са митрополитом београдско-сремским Авесаломом, 1631. године. Том приликом, патријарх Пајсије је саставио кратко житије Светог кнеза Стефана. У манастиру Хопово, службу му је саставио монах Петроније, 1675. године. У селу Бечићу у Паштровићима, у 19. веку му је подигну-

та црква, освештана 1875. године. У Шишатовцу је постојао култ Светог Стефана, што се види из записа на *Панегирику*, из 1545. године. Изображења св. Стефана Штиљановића на иконама налазе се понајвише у фрушкогорским манастирима (Новом Хопову и Шишатовцу).

ПУТ МОШТИЈУ СВ. СТЕФАНА

Током Другог светског рата, 1942. године, усташки агресори су скрнављивали мошти светитеља по фрушкогорским манастирима. Било је то време најцрње и најсуровије фашистичке окупације, “када су српском земљом харали нови варвари, уништавајући све што је српско, и српски живаљ и српске светиње, не би ли са наших вековних огњишта збрисали сваки траг имена српског”. Када је за то сазнао прота др Радослав Грујић, професор Богословског факултета и управник Музеја СПЦ, одмах се за помоћ обратио немачком барону Рајсвицу и молио га, са склопљеним рукама и сузама у очима, да спасе свете мошти. Рајсвиц је показао разумевање за светиње и изашао у сусрет угледном професору Грујићу. Лично је са њим кренуо немачким штабским аутомобилом у Срем, да спасе свете мошти. У последњем часу, спасили су из манастира Јазак мошти св. цара Уроша, из Шишатовца мошти св. Стефана Штиљановића, а из Врдника мошти св. цара Лазара Косовског. Мошти су затекли оскрнављене јер су биле извађене из њихових скупочених кивота и бачене на под манастирских цркава.

За њихов пренос барон Рајсвиц је набавио ковчеге и, заједно са проф. Грујићем, тајно их превезао камионом до железничке станице у Руми, а одатле за Београд. У Београду их је одушевљено дочекао бројни народ и целокупна Недићева Влада. Због ратног стања, није било могуће јавно обавештавати народ о доласку моштију, али се вест ипак брзо проширила. Ђенерал Милан Недић је тражио од министра просвете Велибора Јонића да ђаци свих београдских школа направе шпалир, од понгонског моста на Сави до Саборне цркве. На овом потезу била је постројена и Државна стража, а пред Саборном црквом одред Српских добровољаца. У свечаној литији, мошти три светитеља пренете су у Саборну цркву, а бројни народ их је дочекао са упаљеним свећама и духовним песмама. Монаси и свештеници су носили мошти у трикратном опходу око Саборне цркве, а затим их унели у храм и поставили испред олтара. Певало је Прво београдско певачко друштво, под управом руског диригента Степана Гушчина.

Наредног дана, прота Радослав Грујић је, са избеглим монасима са Фрушке горе и неколико свештеника, а у присуству викарних епископа Арсенија и Валеријана, отворио светитељске кивоте, ради

НЕДЕЉА 18. ПО ДУХОВИМА:

Недеља, 16.10, *Св.Дионисије Ареопагит, Св.Пајсије патријарх српски*
Света Литургија у 9:00
Свечано свеноћно бденије у 21:00, Света Литургија око 23:30
Понедељак, 17.10, *Свети Стефан и Преп. Јелена Штиљановић:*
Света Литургија у 8:00
Субота, 15.10, *Свети деспот Стефан Српски (Слепи):*
Јутрење у 7:30, Света Литургија у 8:00

поклоњења и целивања. Поподне је служен свечани Молебан овим светитељима, а народ је испунио читав храм и порту Саборне цркве, као и околне улице. Молебану је присуствовао и ђенерал Милан Недић, са свим члановима Владе, скоро свим државним чиновницима и управником града Београда. Ово је било највеће и највеличанственије духовно сабрање у Београду током Другог светског рата. Молебан је служио митрополит скопски Јосиф, заменик утамниченог патријарха Гаврила (Дожића), са митрополитом кишињевским Атанасијем - поглаваром Руске заграничне православне цркве, као и епископом Дамаскином. Певало је Прво београдско певачко друштво. Ђенерал Милан Недић је први целивао Свете мошти, а народ је наставио да прилази и целива мошти, ушавши тако и у полицијски час, па су многи читаве ноћи остали у Саборној цркви. Поклоњење моштима је трајало недељама. Од наредне, 1943. године, у Саборној цркви је заживела традиција служења Молебана српским светитељима уторком, која и данас траје.

Св. Стефан Штиљановић је заштитник гладних, сиромашних и невољних, расељених и бездомних, који се муче да прехране породицу, нарочито током ратова, тешких и кризних времена, напада непријатеља и личних искушења. Његове молитве укрењују човека у вери, у милосрђу према ближњима и онима којима је потребна помоћ, у враћању братске слоге међу људима.

Драга браћо и сестре, поводом празника Светог кнеза Стефана Штиљановића, чије се нетрулежне мошти налазе у Саборној цркви, вечерас у 21:00 биће служено СВЕНОЋНО БДЕНИЈЕ, са Светом Литургијом у наставку - око 23:30. На сам дан празника, у понедељак, 17. октобра, Света Литургија ће почети у 8:00.

Главни и одговорни уредник: архимандрит Нектарије (Самарџић). Приређивач текста: Ивана Радовановић. Тел.храма: 011/2636-684. Факс: 011/2636-566. www.saborna-crkva.com. sabornik@saborna-crkva.com. Тираж: 400 примерака.